

States and Problems of Learning and Teaching Islamic Studies in Lower Secondary Islamic Private Schools in the Central Region

Chalermphon Lheasun¹ and Niloh Wae-u-seng²

¹Graduate Student, (Islamic Studies)

E-mail: pol-5123@hotmail.com

²Ph.D. (Education), Lecturer,

Department of Islamic Studies,

College of Islamic Studies, Prince of Songkla University

Abstract

This study aimed to examine states of learning and teaching Islamic studies in lower secondary Islamic private schools in the central region with regard to curriculum and its implementation, teaching and learning process, teaching aids, and evaluation and assessment; and to compare their perceived level among teachers and students. The study also examined problems encountered and proposed suggestions. The samples consisted of 7 school administrators, 63 teachers, and 340 students. Structured-indepth interview and questionnaires were used for data collection. The analysis was based on content analysis and descriptive and inferential statistics i.e. t-test and F-test. The results revealed that teachers perceived moderate level on the overall and each aspect on curriculum and its implementation, teaching and learning process, teaching aids, and evaluation and assessment. Rather, students perceived high level on the overall and each aspect on learning and teaching process and evaluation and assessment but highest level on teaching aids and moderate level on curriculum and its implementation. No statistical differences were found in perceptions of teachers with different ages, educational

background, and teaching experiences on the overall and each aspect of states of learning and teaching Islamic studies. In addition, there were no statistical differences in opinions of students with different sexes, and Islamic educational background on the overall and each aspect of states of learning and teaching Islamic studies with the exception of students with different academic educational background which was found to be statistical different at the level of 0.05 with respect to problems and suggestions, it was discovered that the problems existed in all aspects; therefore, suggestions deemed appropriate for school improvement.

Keywords: Islamic Private Schools, learning and teaching Islamic studies, lower secondary

สภาพและปัญหาการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม เขตภาคกลาง

เกลิมพล และชัน¹ และนิเลาะ แวอุเซ็ง²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท, (สาขาวิชาอิสลามศึกษา),

²Ph.D. (Education), อาจารย์,

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และเพื่อเปรียบเทียบระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูและนักเรียน ตลอดจนรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน 7 คน ครู 63 คน และนักเรียน 340 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สถิติบรรยายและอนุมาน ได้แก่ ค่าทีและค่าเอฟ ผลการศึกษา พบว่า สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพการดำเนินการเรียนการสอนตามความเห็นของนักเรียนทั้งภาพรวมและด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับสูง ในขณะที่ด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูงสุด และด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบ พบว่า สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ในภาพรวมและรายด้านตามความเห็นของครูที่มีอายุ และประสบการณ์การสอนแตกต่างกันไม่แตกต่างกัน ส่วนสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านตามความเห็นของนักเรียนที่มีเพศและการศึกษา ศาสนาต่างกันไม่แตกต่างกัน ยกเว้นนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 สำหรับปัญหาและแนวทางแก้ไข พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษายังมีปรากฏ อยู่ในทุกด้าน ข้อเสนอที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนได้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนอิสลามศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

อุดมการณ์แห่งการจัดการศึกษาเพื่อความสมบูรณ์ในทุกๆ มิติ นั้น คือเป้าหมายหนึ่งของการจัดการศึกษาในอิสลาม อิสลามได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ การขัดเกลาจิตใจ และการนำหลักคำสอนมาใช้เพื่อการดำเนินชีวิต การที่อิสลามศึกษาได้รับการบรรจุให้มีการสอนทั้งในโรงเรียนของรัฐ บางส่วนและในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น เป็นการชี้ให้เห็นว่า การอบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่มุสลิมทุกคนที่อยู่ในทุกพื้นที่ได้เรียนรู้หลักการของศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง (นิตยา มัสเอยะ, 2545, 1)

การเรียนการสอนอิสลามศึกษาแต่เดิมจะอยู่ในรูปของปอเนาะ ซึ่งเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลามที่ชาวมุสลิมจัดตั้งขึ้น มีโต๊ะครูเป็นเจ้าของ และมีกระโจมของนักศึกษาตั้งอยู่ล้อมรอบ ไม่มีหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลอย่างเป็นทางการ เมื่อรัฐบาลได้กำหนดระเบียบปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ พุทธศักราช 2504 ทำให้มีการจดทะเบียนปอเนาะเป็นสถานศึกษา มีการกำหนดหลักสูตรวิชาศาสนาและภาษาไทย มีการวัดผลและพิจารณาให้เงินอุดหนุน (วิทยา บุญสม, 2521, 14)

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เป็นระบบนั้นเริ่มตั้งแต่ พุทธศักราช 2518 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุการเรียนการสอนอิสลามศึกษาขึ้นแทนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย และได้มีการพัฒนาจนกระทั่งได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามขึ้นในระดับประถมศึกษา ซึ่งเรียกว่าอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 และมีการปรับปรุงหลักสูตรนี้ขึ้นในพ.ศ. 2533 โดยเริ่มใช้ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา (นิตยา มัสเอยะ, 2545, 2)

เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ประกาศใช้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การศึกษาของไทยจึงเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตเต็มตามศักยภาพ มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยรัฐไม่เก็บค่าเล่าเรียน สามารถศึกษาได้ตลอดเวลา (สมเชาว์ เกษประทุม, 2544, 10) กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ มุ่งเน้นให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขบนพื้นฐานของสังคมไทย โดยปลูกฝังให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือมีคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองและสังคม มีความสามารถในการเรียนรู้ สื่อสาร ทำงาน คิดตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผลรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ฟังตนเองได้ มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีความภูมิใจในความเป็นไทย (กรมวิชาการ, 2546)

ปัจจุบันสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตภาคกลางมีความตื่นตัวเป็นอย่างมากในการที่จะปรับปรุงระบบการศึกษาอิสลามให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับเป็นเวลา 9 ปี เนื่องจากเล็งเห็นว่า การศึกษาในโรงเรียนสามัญที่ไม่มี การสอนอิสลามศึกษาจะทำให้นักเรียนขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้วิชาการศาสนา จึงได้พยายามพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนให้เป็นแบบระบบบูรณาการที่มีทั้ง การศึกษาตามหลักสูตรสามัญทั่วไปและการศึกษา ศาสนา อย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนที่มีทั้ง วิชาอิสลามศึกษาและสามัญ โรงเรียนจำเป็นต้องอาศัย การบริหารงานที่มีคุณภาพมากกว่าโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะการบริหารงาน ด้านวิชาการ ซึ่งถือเป็นงานหลัก และหัวใจสำคัญของสถานศึกษา นิตยา มัสเอยะ (2545, 15) กล่าวว่าการบริหารงานเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็น

ประโยชน์ของนักเรียน โดยมีขอบข่ายของงานที่เกี่ยวข้องกับด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผล ซึ่งโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ

แม้สถาบันการศึกษาในเขตภาคกลางหลายแห่งได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนสู่ระบบบูรณาการที่มีทั้งหลักสูตรสามัญทั่วไปและหลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่กัน แต่ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนการสอนก็ยังไม่เป็นไปตามที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะในส่วนของวิชาอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กอปรกับขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายสาเหตุของปัญหาดังกล่าวนี้ ทำให้มีความจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยถึงสภาพและปัญหาการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง โดยในการศึกษานี้จะเลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาว่ามีสภาพและมีปัญหาเป็นเช่นไร รวมถึงการศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และการพัฒนาต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แบ่งขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 งาน ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานด้านงบประมาณ งานด้านการบริหารงานบุคคล และงานด้านการบริหารทั่วไป งานที่ถือว่ามีความสำคัญและเป็นหัวใจของสถานศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการเรียนการสอนคืองานวิชาการ เพราะเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาคือเพื่อให้การศึกษาและการฝึกอบรมให้เยาวชนของชาติเป็นพลเมืองที่ดี นอกจากนี้ ผลการศึกษาของนักวิจัย (นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์, 2545; เรวดี กระโหมวงค์ และคณะ, 2546) ได้ให้ข้อสรุปว่า งานวิชาการถือเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของโรงเรียน

เอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งต้องบริหารงานวิชาการทั้งด้านสามัญและด้านศาสนา งานวิชาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

วีระศักดิ์ รัชชโพธิวงศ์ (2544) และสมศักดิ์ ด้านเดชา (2544, 23) ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาการอย่างสอดคล้องกันว่า งานวิชาการมีขอบข่าย 7 งาน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดและการประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานการประชุมอบรมทางวิชาการ นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์ (2545) ได้ประมวลขอบข่ายงานวิชาการออกเป็น 7 งาน เช่นเดียวกัน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการจัดการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน งานนิเทศภายใน และงานพัฒนาบุคลากร ส่วนนิตยา มัสเยาะ (2545) ได้สรุปขอบข่ายงานวิชาการที่เป็นหัวใจหลักไว้ 4 ด้านคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผล ซึ่งนักวิชาการศึกษาส่วนใหญ่มักจะใช้ขอบข่ายงานดังกล่าวนี้เป็นกรอบของพันธกิจด้านวิชาการ ดังนั้น ในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินการเรียนการสอนจึงได้ใช้ขอบข่ายของงานวิชาการทั้งสี่ด้านข้างต้น คือ หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล โดยมีความหมายของแต่ละงาน ดังนี้

หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง หลักสูตรอิสลามศึกษาที่นำไปใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ซึ่งเป็นแผนการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการดำเนินการจัดกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ความถนัดและความต้องการ

ของผู้เรียน รวมถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการคิด

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชา รวมถึงการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการวัดผลและประเมินผลอิสลามศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และใช้วิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระของหลักสูตร

ในการวิจัยนี้ นอกจากจะศึกษาระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผลแล้ว ยังได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อสำรวจว่า ครูอิสลามศึกษาที่มีอายุระดับการศึกษา และประสบการณ์การสอนต่างกัน และนักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาภาคปริภูมิต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตภาคกลางแตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1) สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลางในด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

2) เปรียบเทียบสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็นของครูที่มีอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน

3) เปรียบเทียบสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็นของนักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาภาคปริภูมิต่างกัน

4) รวบรวมปัญหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพื่อการพัฒนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลางที่สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

วิธีการวิจัย

1. แบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวาง (cross-sectional) โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตลอดจนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 45 คน ครูอิสลามศึกษาจำนวน 82 คน และนักเรียนจำนวน 2,600 คน (ตาราง 1) ในกลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตภาคกลาง จำนวนทั้งหมด 5 โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนดังกล่าวนี้ เปิดสอนวิชาสามัญควบคู่อิสลามศึกษาโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กับหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 หรือ 2535 โดยได้รับเงิน

อุดหนุน ร้อยละ 100 ในกรณีจัดตั้งเป็นมูลนิธิ และร้อยละ 60 ในกรณีจัดตั้งเป็นเอกชน การดำเนินการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการจัดการศึกษาในเขตภาคกลางที่สนองตอบต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งกำหนดให้จัดการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี จากความสำคัญของกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวนี้ จึงนำมาเป็นเหตุผลในการศึกษาครั้งนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	ครู		นักเรียน	
	N*	n	N*	N
ญามีอัลอิควาน	5	4	230	31
ทำอิฐศึกษา	25	20	688	94
อิสลามสันติชน	17	14	794	109
อิสลามศรียะฮฺ	28	22	695	95
บางกอกวิทยามูลนิธิ	7	6	193	26
รวม	82	66	2600	355

ที่มา: *สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 2549

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและวิธีเลือกผู้บริหารการศึกษาโดยวิธีเจาะจง โรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วยผู้จัดการและครูใหญ่ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารจำนวน 10 คน ส่วนขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอิสลามศึกษาและนักเรียนกำหนดโดยอาศัยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (ชานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549) จากนั้นจึงหาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนครูและนักเรียนในแต่ละโรงเรียน แล้วทำการสุ่มโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอิสลามศึกษา จำนวน 66 คน และนักเรียน จำนวน 355 คน (ดูตาราง 1)

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดและวิธีการสร้าง ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ อย่างไม่โครงสร้าง สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้กับผู้บริหารของโรงเรียนคือ ผู้จัดการและครูใหญ่ โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและ

ปัญหาด้านการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล รวมถึงข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา

ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างโดยกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ทั้งสี่ด้านข้างต้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองสัมภาษณ์บุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงข้อคำถามอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำออกใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

3.2 แบบสอบถาม ได้ปรับใช้จากแบบสอบถามที่พัฒนาโดยนุกุล ชูบุญ (2539) สมยศ ชัยชนะ (2540) อามีเนาะ มามู (2543) และนิเตยา มีสยะยะ (2545) มีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผล และตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ในการสร้างแบบสอบถาม ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวในการสร้างแบบสอบถาม สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมนิยามสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งสี่ด้านข้างต้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาความตรงตามเนื้อหา โดยให้พิจารณาว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาสาระของเครื่องมือ กับเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการศึกษาหรือไม่ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง

ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับประชากร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 คน ตรวจสอบให้ คะแนนและหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนอิสลามศึกษา ทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 และแบบสอบถาม สำหรับนักเรียนทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม 2550 ถึงสิ้นสุดวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2550 แบบสอบถามที่ใช้สำหรับครูอิสลามศึกษา คิดเป็นร้อยละ 95.45 (63/66 ชุด) แบบสอบถามที่ใช้ สำหรับนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 95.77 (340/355 ชุด) และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับผู้บริหาร คิดเป็นร้อยละ 70 (7/10 ชุด)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์โดยการสรุปประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบการจัดอันดับ ที่มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน ได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวัดระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาได้ใช้เกณฑ์การให้คะแนนเพื่อการแปลความ ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549)

- 1.00-1.49 หมายถึง สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 1.50-2.49 หมายถึง สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย
- 2.50-3.49 หมายถึง สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง
- 3.50-4.49 หมายถึง สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

4.50-5.00 หมายถึง สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาและนักเรียนที่มีต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ได้ใช้สถิติทดสอบทีและสถิติทดสอบเอฟ ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการจัดกลุ่มข้อความที่มีความหมายเดียวกันพร้อมกับเสนอค่าความถี่และค่าร้อยละ

6. การตรวจสอบข้อมูลตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน

ในการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมานนั้น ได้ดำเนินการตรวจสอบ 1) อัตราส่วนของจำนวนกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบ โดยใช้เกณฑ์ 1:1.5 2) การกระจายข้อมูลที่เป็นโค้งปกติ โดยได้พิจารณารูปลักษณะของความโค้ง (Shape Descriptors) จากค่าความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) โดยใช้หลักเกณฑ์ว่า การกระจายของข้อมูลจะเป็นแบบโค้งปกติ เมื่อค่าซี (z value) ที่คำนวณได้จากค่าสถิติหารด้วยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความเบ้และความโด่ง ตกอยู่ในช่วง ± 1.96 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 (Hair et al., 2006, 82) นอกจากนี้ได้ตรวจสอบลักษณะของการกระจายของข้อมูลโดยพิจารณาจากค่าสถิติ Kolmogorov-smirnov และกราฟโค้งปกติ (normal plot) และ 3) การตรวจสอบความเท่ากันของความแปรปรวน (Test of Homogeneity of variance) ด้วยค่าสถิติเลวิน (Levene Statistic)

ผลจากการตรวจสอบข้อมูลสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เก็บจากกลุ่มตัวอย่างครูอิสลามศึกษา จำนวน 63 คน เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบตามตัวแปรช่วงอายุ ประสบการณ์การสอน และระดับการศึกษานั้น พบว่า อัตราส่วนของแต่ละกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบกันไม่เป็นไปตามข้อกำหนด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

และภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่นำมาเปรียบเทียบตามช่วงอายุ ประสบการณ์สอน และระดับการศึกษาที่มีการกระจายแบบโค้งปกติ โดยค่าซีที่คำนวณได้ตกอยู่ในช่วงที่กำหนดทั้งหมด นอกจากนี้ ค่าสถิติ Kolmogorov-smirnov ได้ยืนยันว่า ข้อมูลของภาพรวมและรายด้านมีลักษณะเป็นโค้งปกติยกเว้นด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเท่านั้น และจากการพิจารณากราฟโค้งปกติ พบว่า ข้อมูลมีลักษณะเป็นโค้งปกติทั้งภาพรวมและรายด้าน ส่วนการตรวจสอบความเท่ากันของความแปรปรวน พบว่า ความแปรปรวนของภาพรวมและรายด้านของการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในกลุ่มครูที่มีอายุและประสบการณ์ต่างกันมีความแปรปรวนเท่ากัน ยกเว้นในกลุ่มครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันซึ่งมีความแปรปรวนไม่เท่ากัน เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขของข้อตกลงดังกล่าวข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า แม้จะมีอัตราส่วนที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายของข้อมูลและความเท่ากันของความแปรปรวน ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นยกเว้นในกลุ่มครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันเท่านั้น ดังนั้น ในการวิเคราะห์จึงจะเปรียบเทียบเฉพาะในกลุ่มครูที่มีอายุและประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกันเท่านั้น โดยจะไม่ศึกษาในส่วนของข้อมูลในกลุ่มครูที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันเพราะมีความแปรปรวนและอัตราส่วนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ส่วนผลจากการตรวจสอบข้อมูลสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เก็บจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 340 คน เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาภาคบังคับ พบว่า อัตราส่วนของแต่ละกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบกันไม่เป็นไปตามข้อกำหนดยกเว้นระดับการศึกษา อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่นำมาเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาภาคบังคับ มีการกระจายแบบโค้งปกติ โดยค่าซีที่คำนวณได้ตกอยู่ในช่วงที่กำหนดทั้งหมด ยกเว้นด้านการจัดการเรียน

การสอน นอกจากนี้ ค่าสถิติ Kolmogorov-smirnov ได้บ่งชี้ว่า ข้อมูลของภาพรวมและรายด้านมีลักษณะเป็นโค้งปกติยกเว้นด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มตัวแปรเพศและระดับการศึกษา และหลักสูตรและการใช้หลักสูตรกับการวัดและการประเมินผลในกลุ่มตัวแปรการศึกษาภาคบังคับ ส่วนการพิจารณากราฟโค้งปกติ พบว่า ข้อมูลมีลักษณะเป็นโค้งปกติทั้งภาพรวมและรายด้าน ส่วนการตรวจสอบความเท่ากันของความแปรปรวน พบว่า ความแปรปรวนของภาพรวมและรายด้านของการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในกลุ่มนักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาภาคบังคับมีความแปรปรวนเท่ากัน ยกเว้นในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันซึ่งมีความแปรปรวนไม่เท่ากันในด้านการศึกษาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขของข้อตกลงดังกล่าวข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า แม้จะมีอัตราส่วนทั้งที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์และเป็นไปตามเกณฑ์ แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายของข้อมูลและความเท่ากันของความแปรปรวน ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น ดังนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัย ได้ยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก โดยในส่วนแรกจะนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้บริหารและผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นครูสอนอิสลามศึกษาและนักเรียน ส่วนที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งที่ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม รวมทั้งการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาและนักเรียนที่มีต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ส่วนสุดท้ายเป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

1. ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร ครูอิสลามศึกษา และนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตภาคกลางมีอายุต่ำกว่า 50 ปี 2 คน มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 3 คน และมีประสบการณ์การสอน ระหว่าง 1-15 ปี 2 คน และระหว่าง 16-30 ปี 1 คน ส่วนครูใหญ่ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี มี 2 คน มีอายุ 51 ปีขึ้นไป 2 คน มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี 1 คน และวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 3 คน มีประสบการณ์การบริหารระหว่าง 1-15 ปี 2 คน และมีประสบการณ์การบริหารระหว่าง 16-30 ปี 2 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอิสลามศึกษา พบว่า มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 15.9 (10 คน) อายุระหว่าง 26-35 ร้อยละ 42.9 (27 คน) และอายุมากกว่า 36 ปี ร้อยละ 41.3 (26 คน) ครูอิสลามศึกษาสามในสี่ คิดเป็นร้อยละ 76.2 (48 คน) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีมีอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 11.1 (7 คน) และร้อยละ 12.7 (8 คน) ตามลำดับ นอกจากนี้ ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนอยู่ในช่วง 1-5 ปี ร้อยละ 60.3 (38 คน) 6-10 ปี ร้อยละ 28.6 (18 คน) 16 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.9 (5 คน) และ 11-15 ปี ร้อยละ 3.2 (2 คน)

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 36.8 (125 คน) เพศหญิง 63.2 (215 คน) ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 28.2 (96 คน) มัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 28.8 (98 คน) และมัธยมศึกษาปีที่ 3 (42.9) (146 คน) และเคยศึกษาศาสนาภาคบังคับพื้นฐาน (พีรดูอิน) ร้อยละ 67.4 (229 คน) และไม่ได้ศึกษา ร้อยละ 32.6 (111 คน)

2. สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความเห็นของผู้บริหารครูอิสลามศึกษา และนักเรียนด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล มีข้อค้นพบ ดังนี้

2.1 สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของผู้บริหาร

2.1.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตภาคกลางส่วนใหญ่ได้นำหลักสูตรอิสลามศึกษา 2535 มาเป็นแนวในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้ทำการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ทั้งนี้หากนำหลักสูตรดังกล่าวนี้มาใช้โดยไม่ปรับลด ก็จะเป็นภาระที่หนักสำหรับนักเรียนเพราะมีรายวิชาเรียนมากเกินไป ดังที่ผู้บริหารท่านหนึ่งได้สะท้อนว่า

“หลักสูตรอิสลามศึกษา 2535 มีรายวิชามากถึง 23 วิชา หากเด็กต้องเรียนทั้งหมดก็จะเป็นภาระที่หนักกว่าเด็กที่เรียนวิชาสามัญอย่างเดียว และอาจจะส่งผลกระทบต่อคะแนน GPA ดังนั้น เราจึงได้ปรับใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน”

อย่างไรก็ตาม มีบางโรงเรียนได้นำหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 มาปรับใช้ เพราะเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปบูรณาการกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

ส่วนความเหมาะสมของหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันนั้น ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ดังที่ผู้บริหารท่านหนึ่งได้แสดงทัศนะว่า

“ในความคิดเห็นส่วนตัว คิดว่าหลักสูตร (อิสลามศึกษา) ยังไม่เหมาะสม เนื่องจากว่า โรงเรียนต้องสอนทั้งศาสนาและสามัญควบคู่กัน ไม่ได้เห็นแต่เพียงศาสนา ฉะนั้น การสอนในลักษณะดังกล่าวนี้จะทำให้จำนวนคาบสอนต้องลดหลั่นลงไปตามสัดส่วน แม้จะมีการเพิ่มเติมเนื้อหาศาสนาในลักษณะบูรณาการเข้ากับรายวิชาในกลุ่ม 8 วิชาหลักของสามัญ แต่ก็ก็เป็นเพียงการปูพื้นฐานเท่านั้น เด็กจะรับได้แค่ส่วนหนึ่ง แม้เนื้อหาจะมีมากขนาดไหน ผลการเรียนรู้ก็ไม่เกิดขึ้น จึงมองว่า หลักสูตรควรที่จะทำการปรับปรุงให้เหมาะสม”

สำหรับการมีสำร่วร่วมของครุในการศีกความและกำหนดรายละเอียดของหลักศูตรกับผู้บรหารนั้น ครุสำร่วใหญ่จะมีสำร่วร่วมในการศีกความและกำหนดรายละเอียดของหลักศูตร มีเพียงครุที่เข้าใหม่เท่านั้นที่ยังไม่มีสำร่วร่วม ส่วนในการวางแผนนำหลักศูตรไปใช้นั้น ครุจะมีสำร่วร่วมในการวางแผนการนำหลักศูตรไปใช้ โดยครุที่รับผิดชอบในแต่ละวิชาได้จัดท่าแผนในวิชาที่ตนรับผิดชอบ ครุจะกำหนดแผนการเรยนรู้ที่คาดหวังจากนั้น จึงกำหนดลงในแผนว่า จะใช้แผนการสอนนั้น อย่งไร แล้วนำมาปรับวางให้สอดคล้องกัน ก่อนที่จะรวมเป็นเล่ม

1.3.2. ด้านการจัดการเรยนการสอน

การจัดการเรยนการสอนอิสลามศีกษา มีความสอดคล้องกับหลักศูตรอิสลามศีกษาเพราะครุเป็นผู้จัดท่าและนำมาใช้เอง อย่งไรก็ตาม มีครุสำร่วหนึ่งยังยึดติดกับการสอนแบบเดิม ๆ เพราะไม่มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีทางการสอนสมัยใหม่ ดังที่ผู้บรหารท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่

“หลักศูตรนั้นมีความเหมาะสม แต่วิธีการสอนยังไม่มีทันสมัย เพราะครุยังยึดติดกับวิธีการสอนแบบเก่า ๆ โดยไม่ได้เอาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ เข้ามาใช้”

ข้อความดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ แม้การจัดการเรยนการสอนอิสลามศีกษาจะสอดคล้องกับหลักศูตร แต่วิธีการที่ครุนำมาใช้ในการสอนสำร่วใหญ่ยังไม่มีควมทันสมัย

ส่วนการจัดท่าแผนการสอนนั้น ผู้สอนได้จัดท่าครบถ้วนในทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระโดยผู้บรหารใช้วิธีการกำหนดเป็นข้อบังคับ กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน กำหนดบทลงโทษสำหรับครุที่ไม่ทำหรือจัดส่งแผนการสอน และมอบหมายให้ฝ่ายนิเทศเป็นผู้กำกับติดตาม นอกจากนี้ผู้บรหารยังใช้วิธีการติดตามการจัดการเรยนการสอนอิสลามศีกษาโดยใช้วิธีการตรวจแผนการสอน ตรวจบันทึกการสอนของครุ และการสังเกตการสอนของครุ ในส่วน

ของการจัดครุเข้าสอนนั้น ผู้บรหารจะคำนึงถึงควมรู้ความสามารถของครุเป็นหลักโดยจัดครุเข้าสอนตรงตามสาขาวิชา เมื่อครุไม่มาและไม่ได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้าก็จะใช้วิธีการให้ครุในหมวดวิชาเดียวกันสอนแทน ในกรณีทีทราบล่วงหน้า ก็จะให้ครุสลับคาบเรยน หรือให้ครุที่อยู่ในหมวดอื่นมาสอนแทน แต่ทั้งนี้ได้คำนึงถึงควมสามารถของครุเป็นหลัก

1.3.3. ด้านสื่อการเรยนการสอน

ในส่วนของสื่อการเรยนการสอน โรงเรียนได้จัดสื่อวัสดุอุปกรณ์หลักที่จำเป็นให้กับครุ ส่วนสื่ออุปกรณ์อื่น ๆ ทีครุต้องการใช้ สามารถแจ้งควมจำนงกับผู้บรหารหรืออาจจัดท่าสื่อเพื่อการสอนเอง อย่งไรก็ตาม ครุสำร่วใหญ่ยังไม่มีควมรู้และทักษะในการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประกอบการเรยนการสอนอิสลามศีกษา เพียงแต่นำข้อมูลจากคอมพิวเตอร์หรือจากอินเทอร์เน็ตมาใช้เพื่อการสอนได้บ้าง

ในการเลือกใช้สื่อการเรยนการสอน ผู้บรหารสำร่วใหญ่ให้อิสระกับครุในการเลือกใช้สื่อ แต่จะมีการติดตามว่ สื่อที่นำมาใช้นั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่งไร นอกจากนี้ ผู้บรหารได้จัดประชุมพุดคุยกับครุในเรื่องการเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้ครุได้ใช้สื่อในการเรยนการสอนอิสลามศีกษา ส่วนใหญ่สื่อการเรยนการสอนที่ครุนำมาใช้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาอิสลามศีกษา แต่สำหรับบางโรงเรียน ผู้บรหารได้มอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มสาระเป็นผู้ศีกษาหลักศูตรและเนื้อหา แล้วแจ้งควมจำนงว่าต้องการสื่ออุปกรณ์อะไรบ้างทีจำเป็นในการสอนนอกจากนี้ ผู้บรหารยังได้ทำหน้าทีสำคัญในการติดตามการใช้สื่อโดยใช้การสอบถามและประเมินผู้เรยน รวมถึงการติดตามจากฝ่ายนิเทศและหัวหน้ากลุ่มสาระ โดยภาพรวมแล้ว ยังมีการประเมินเกี่ยวกับการใช้สื่ออยู่ในระดับทีน้อย

1.3.4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวัดและประเมินผล พบว่ การวัดและประเมินผลเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักศูตรและผลการเรยนรู้ที่คาดหวัง

ผู้บริหารได้ส่งเสริมให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลโดยจัดให้มีการประชุมและอบรมวิธีการวัดผลและประเมินผล และสนับสนุนส่งเสริมให้ครูทำการวัดและประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย การประเมินผลได้ทำทุกภาคการศึกษา ส่วนการติดตามการวัดผลประเมินผลนั้น บางโรงเรียนได้มอบหมายให้ฝ่ายวัดผลและประเมินผลเป็นผู้รับผิดชอบ บางโรงเรียนได้จัดให้มีการประชุมเกี่ยวกับผลการประเมินที่ผ่านมา ดังที่ผู้บริหารท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“การส่งเสริมการวัดและประเมินผลเป็นสิ่งที่ต้องทำ เพื่อการพัฒนาโรงเรียน ดังนั้น จึงได้มีการประชุมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ และได้ทำการประเมินในทุกภาคเรียนว่า ในกลุ่มสาระต่างๆ มีผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินมาแก้ไขและพัฒนาต่อไป”

นอกจากนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมให้ครูมีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย

2.2 สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลาม

ตาราง 2 ระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูอิสลามศึกษา

สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสภาพการดำเนินการ
1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้	3.38	.70	ปานกลาง
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.39	.67	ปานกลาง
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.26	.74	ปานกลาง
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.40	.64	ปานกลาง
ภาพรวม	3.29	.61	ปานกลาง

ตาราง 3 ระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของนักเรียน

สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสภาพการดำเนินการ
1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้	3.39	.71	ปานกลาง
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.73	.60	มาก
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.53	.97	มากที่สุด
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.66	.59	มาก
ภาพรวม	3.53	.56	มาก

ศึกษาตามความเห็นของครูอิสลามศึกษา พบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการในเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง (ดูตาราง 2) โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.26 ถึง 3.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ .61 ถึง .74 ตามลำดับ

2.3 สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.53 ถึง 3.73 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ .56 ถึง .60 ตามลำดับ ส่วนด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 และด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .97 (ตาราง 3)

2. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาและนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งภาพรวมและรายด้านตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาที่มีอายุและประสบการณ์การสอนต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี อายุระหว่าง 26-35 ปี และอายุ 36 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตั้งแต่ 2.94 ถึง 3.41 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่ 3.18 ถึง 3.60 ด้านการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ 2.94 ถึง 3.53 ด้านสื่อการเรียนการสอน ตั้งแต่ 3.67 ถึง 3.93 และด้านการวัดและประเมินผล ตั้งแต่ 3.05 ถึง 3.54 ส่วนครูที่มีประสบการณ์สอนน้อยกว่า 5 ปี 6-10 ปี 11-15 ปี และ 16 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตั้งแต่ 3.26 ถึง 3.57 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่ 3.28 ถึง 4.31 ด้านการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ 3.33 ถึง 3.81 ด้านสื่อการเรียนการสอน ตั้งแต่ 3.67 ถึง 3.93 และด้านการวัดและประเมินผล ตั้งแต่ 3.05 ถึง 3.54

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งภาพรวมและรายด้านตามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีเพศ และการศึกษาภาคบังคับต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนเพศชาย และหญิงมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา 3.55 และ 3.51 ด้านหลัก

สูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 3.51 และ 3.32 ด้านการจัดการเรียนการสอน 3.70 และ 3.74 ด้านสื่อการเรียนการสอน 4.63 และ 4.45 และด้านการวัดและประเมินผล 3.62 และ 3.68 ส่วนนักเรียนที่เรียนภาคบังคับกับฟรีอูอินและไม่เรียนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาพรวมการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา 3.56 และ 3.46 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 3.44 และ 3.29 ด้านการจัดการเรียนการสอน 3.74 และ 3.69 ด้านสื่อการเรียนการสอน 4.57 และ 4.46 และด้านการวัดและประเมินผล 3.71 และ 3.46 อย่างไรก็ตาม นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับต่างกัน คือ มัธยมปีที่ 1 มัธยมปีที่ 2 และมัธยมปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาพรวมและรายด้านของการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแตกต่างกันยกเว้นด้านการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในภาพรวมของการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ตั้งแต่ 3.42 ถึง 3.66 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่ 3.30 ถึง 3.57 ด้านการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ 3.67 ถึง 3.85 ด้านสื่อการเรียนการสอน ตั้งแต่ 4.36 ถึง 3.85 และด้านการวัดและประเมินผล ตั้งแต่ 3.55 ถึง 3.77 (ตาราง 4)

จากตาราง 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นในด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย

ตาราง 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันจำแนกตามภาพรวมและรายด้าน

สภาพการดำเนินการเรียนการสอน	ระดับการศึกษา						F	คู่ที่แตกต่างกัน
	ม.1		ม.2		ม.3			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้	3.57	.61	3.30	.83	3.33	.68	4.20*	ม.1 กับ ม.2, ม.1 กับ ม.3
ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.85	.54	3.68	.60	3.67	.62	3.11	-
ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.74	.83	4.36	.99	4.52	1.01	3.80*	ม.1 กับ ม.2
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.77	.50	3.55	.63	3.66	.61	3.23*	ม.1 กับ ม.2
ภาพรวม	3.66	.47	3.42	.58	3.50	.59	4.47*	ม.1 กับ ม.2

เป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบของเซฟเฟ พบว่า นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนและด้านการวัดและการประเมินผลแตกต่างกัน ส่วนในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับปีที่ 2 และปีที่ 1 กับปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นแตกต่างกัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาและนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ตามความเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลโดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา พบว่า ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ หลักสูตรมีการปรับปรุงบ่อย ทำให้ไม่ต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานไม่รู้รายละเอียดของหลักสูตรไม่เข้าใจหลักสูตรบุคลากรที่ทำงานเรื่องหลักสูตรมีน้อย และไม่คอยได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นเอกภาพระหว่างโรงเรียน จัดเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับเวลา และควรจัดอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรให้กับบุคลากรด้านการสอนอิสลามศึกษา ส่วนในด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ เวลาเรียนในแต่ละคาบมีน้อย ตารางเรียนไม่เหมาะสมกับเนื้อหา และการเรียนการสอนแบบบูรณาการทำให้คาบเรียนเพิ่มขึ้นแต่กลับทำให้เวลาในแต่ละคาบลดลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเด็กไม่มีความรู้พื้นฐาน อัตราส่วนของนักเรียนต่อห้องไม่สมดุล นักเรียนไม่ใส่ใจต่อการเรียน และการมีพื้นฐานความรู้ภาคฟัรดูอีนต่างกันทำให้การรับรู้ต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการสอนของครู สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรเพิ่มคาบเรียนและจัดทำปฏิทินเวลาสำหรับการเรียนการสอนควรจัดให้เด็กเก่งเรียนได้เรียนร่วมกับเด็กที่มีฐานความรู้อ่อน โดยเฉพาะควรจัดให้มีการเรียนปรับพื้นฐานสำหรับเด็กที่มีพื้นฐานความรู้

ภาคฟัรดูอีนน้อย และควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ส่วนในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ สื่อมีน้อยไม่เพียงพอ ไม่หลากหลายไม่ทันสมัย นอกจากนี้ ครูไม่มีเวลาในการจัดทำสื่อ ขาดทักษะในการทำสื่อ และสื่อด้านอิสลามศึกษามีราคาแพงและจัดซื้อได้ยาก สำหรับแนวทางแก้ไข ควรส่งเสริมให้ครูและนักเรียนร่วมกันจัดทำสื่อเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ หรือจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดทำสื่อ ควรจัดให้มีสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น และมีมาตรการกระตุ้นครูให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อ ส่วนในด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูได้ใช้วิธีการวัดผลเป็นแบบเดิม ๆ ไม่สามารถประเมินตามสภาพที่เป็นจริงของนักเรียนได้ นอกจากนี้ ไม่มีเกณฑ์การประเมินที่เป็นมาตรฐาน และการประเมินผลทำอย่างไม่ต่อเนื่อง สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรใช้วิธีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง เน้นการปฏิบัติจริง ควรจัดให้มีการวัดประเมินผลตามรายจุดประสงค์และควรมีการตรวจสอบผลการประเมินอย่างต่อเนื่อง ควรจัดรูปแบบและเวลาการประเมินให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ตามความเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลโดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย พบว่า ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ เนื้อหาของหลักสูตรมีน้อยเกินไปไม่ครอบคลุม ทำความเข้าใจยาก บางวิชามีเนื้อหาที่ไม่ชัดเจน บางเนื้อหายากเกินไปและไม่ตรงกับที่สอน นอกจากนี้ ผู้สอนไม่ได้บอกสาระการเรียนรู้หรือจุดประสงค์ก่อนการเรียนและสอนเร็วเกินไป สำหรับแนวทางแก้ไข ควรจัดให้มีเนื้อหาที่เหมาะสม ทำความเข้าใจได้ง่าย ผู้สอนควรใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย ควรให้รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหามากขึ้น และควรบอกสาระการเรียนรู้หรือจุดประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียนทุกครั้ง ในด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ผู้เรียนมีเวลาน้อยในการทำความเข้าใจบทเรียน คาบเรียนมีมากเกินไป

เวลาที่ใช้สอนมากเกินไป ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อและไม่สนใจต่อการเรียน ผู้สอนขาดทักษะในการอธิบาย ไม่มีการนำสื่อมาใช้ ผู้สอนให้ความสำคัญต่อผู้เรียนไม่เท่ากัน และวิธีการสอนไม่หลากหลาย สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรให้เวลากับนักเรียนในการทำ ความเข้าใจบทเรียน หรือควรเพิ่มชั่วโมงเรียนในวิชาที่สำคัญและลดคาบเรียนในบางรายวิชา แต่ควรเสริมด้วยกิจกรรม ควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและใช้สื่อประกอบการสอน ในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ สื่อที่นำมาประกอบการเรียนการสอนมีน้อย ไม่หลากหลายและไม่ทันสมัย สื่อที่ครูนำมาใช้ไม่เหมาะสมและไม่มีความรู้สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรจัดหาสื่อเพิ่มเติมและควรนำสื่อที่ทันสมัยเข้ากับเหตุการณ์และยุคสมัยมาประกอบการเรียนการสอน และในด้านการวัดผลและการประเมินผลพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ผู้สอนใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่ไม่หลากหลาย และไม่มีการประเมินผลโดยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น เกณฑ์การวัดผลไม่แน่นอนขาดมาตรฐาน ทำให้คะแนนที่ได้ไม่ตรงตามความจริงที่สำคัญ ผู้สอนไม่บอกวิธีการประเมินให้ผู้เรียนรับรู้และแจ้งผลการวัดประเมินล่าช้า สำหรับแนวทางแก้ไข คือ ควรใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายขึ้น ควรให้มีการประเมินผลโดยให้ผู้เรียนได้มี การแสดงความคิดเห็น ควรปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลให้มีมาตรฐาน และควรบอกวิธีการประเมินให้ผู้เรียนรับรู้

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผล มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลาม เขตภาคกลางตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาและนักเรียน

ผลการวิจัย พบว่า ครูอิสลามศึกษามีความเห็นต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยดังกล่าว เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และขาดทักษะในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน แบบบันทึกหลังการสอน กอปรกับครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงของการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ นอกจากนี้ ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ยังติดยึดกับการสอนแบบเดิมๆ ใช้การอธิบายตามหนังสือเรียนเป็นส่วนใหญ่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารท่านหนึ่งว่า “ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ยังติดยึดอยู่กับภาพลักษณ์ของการสอนแบบเก่า ๆ ไม่มีความทันสมัย ไม่สามารถนำเอาวิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้” อย่างไรก็ตาม มีครูอิสลามศึกษาส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะครูที่บรรจุใหม่ที่สามารรถนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน ผลจากสภาพความจริงดังกล่าวนี้ จึงทำให้สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของนักเรียนพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับข้อค้นพบของอามีเนาะ มามู (2543) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ซึ่งพบว่า ระดับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาตามทัศนะของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็น

เพราะว่า การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ ยังไม่มีการบูรณาการระหว่างวิชา จึงทำให้ผู้เรียนต้องเรียน เป็นรายวิชา เป็นการเพิ่มภาระงานให้แก่ผู้เรียน แต่หาก มีการบูรณาการระหว่างวิชา ก็จะเป็นการลดภาระในส่วน ของงานที่ผู้เรียนต้องทำ ในส่วนของหลักสูตรและการนำ หลักสูตรไปใช้ นักเรียนมองว่ามีสภาพการดำเนินการอยู่ใน ระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของครู เนื่องจากครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความถนัดในเรื่อง การจัดทำเอกสารการสอนต่าง ๆ จึงทำให้ผลออกมาเป็น เช่นนี้

2. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการเรียนการสอน อิสลามศึกษาของครูอิสลามศึกษาตามตัวแปรอายุและ ประสบการณ์การสอน และของนักเรียนตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินการเรียนการสอน อิสลามศึกษาตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาที่มีช่วง อายุและประสบการณ์การสอนต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษา จากประเทศตะวันออกกลาง และยึดติดกับระบบการเรียน การสอนแบบเดิม ๆ จึงถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน คือ สอนแบบบรรยายและอธิบายตาม ตัวหนังสือ นอกจากนี้ ผู้สอนมีภาระหน้าที่มากเกินไปจึง ไม่ค่อยมีการคิดเกี่ยวกับวิธีการหรือรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนั้น ไม่ว่าครูจะมีอายุ และ ประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน ต่างก็มีความเห็นต่อ สภาพการดำเนินการเรียนการสอนที่เหมือนกัน

ส่วนผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการเรียน การสอนอิสลามศึกษาทั้งในภาพรวมและรายด้านตาม ความเห็นของนักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และการศึกษา ภาคบังคับต่างกัน พบว่า นักเรียนชายและหญิง และนักเรียน ที่เรียนภาคปริญาอื่นและไม่เรียนภาคปริญาอื่นมีความเห็น ต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาใน ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม นักเรียน ที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3

มีความเห็นต่อสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลาม ศึกษาในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้ ในแต่ละชั้นปี ครูจำเป็นต้องใช้รูปแบบวิธีการที่ แตกต่างกัน ทั้งในด้านการคัดเลือกสื่อ ที่จะนำมาใช้ ประกอบการเรียนการสอน ก็จะต้องมีความเหมาะสมกับ วัย ระดับชั้น จำนวนนักเรียน ความสามารถ รวมทั้งทักษะ และรูปแบบการเรียนของผู้เรียนด้วย (ถวัลย์ มาศจรัส, 2545) อีกทั้งการจัดหลักสูตรหรือการวัดผลประเมินผล ก็จะต้องมีความเหมาะสมกับผู้เรียนด้วยเช่นกัน และสิ่ง ดังกล่าวเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการศึกษาที่ ครูจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้ เรียน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบพื้นฐานของการศึกษาคือ การสอนของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน สิ่งสำคัญ จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบก็คือ ผู้สอนจะอย่างไรใน การจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับ ผู้เรียน และเนื่องจากวัยของผู้เรียนมีพัฒนาการมากขึ้น ทั้งทางร่างกายและสติปัญญาจึงทำให้กระบวนการคิดและ การมองเห็นสภาพการดำเนินการที่ปรากฏแตกต่างกัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขการเรียน การสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็น ของครูอิสลามศึกษาและนักเรียน

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้าน หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ หลักสูตรมีการปรับปรุงบ่อยและ ไม่ต่อเนื่อง มีเนื้อหาบ่อย ยาก และไม่ชัดเจน ผลการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ หลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอนที่ใช้ยังไม่มีความสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียนและสังคม ดังที่ นุกุล ชูน้อย (2539) และนาวาลย์ ปานากาเซ็ง (2544) ได้เสนอความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรที่ดีนั้น จะต้องเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับ

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสังคม สามารถปรับเข้ากับความต้องการของท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ การจัดการศึกษาอิสลามในเขตภาคกลางฝั่งจะจัดให้มีการดำเนินการ จึงต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และร่วมกันจัดทำหลักสูตรให้มีเอกภาพ จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาและง่ายต่อการทำความเข้าใจ ส่วนปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า เวลาเรียนมีน้อยแต่มีคาบเรียนมาก ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะต้องจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนา ซึ่งมีความสำคัญและไม่สามารถที่จะตัดได้ โรงเรียนจึงได้ใช้วิธีลดเวลาเรียนในแต่ละคาบและเพิ่มคาบเรียนในแต่ละวัน อีกทั้งมีการสลับกันระหว่างวิชาศาสนากับสามัญ ทำให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจและความต่อเนื่องของเนื้อหา ดังนั้น ควรเพิ่มชั่วโมงเรียนในวิชาที่สำคัญหรือลดคาบเรียนในแต่ละวันแล้วเสริมด้วยกิจกรรม ซึ่งน่าจะช่วยแก้ปัญหาในส่วนนี้ได้ ส่วนปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า สื่อที่นำมาประกอบการเรียนการสอนมีน้อย ไม่หลากหลาย และไม่ทันสมัย ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจบทเรียน เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูอิสลามศึกษายังไม่มีความรู้และทักษะในการใช้สื่อ ครูมักจะใช้สื่อที่มีอยู่ที่เป็นแบบเดิม ๆ ไม่ทันสมัย ดังที่ผู้บริหารท่านหนึ่งได้สะท้อนว่า "ปัญหาอย่างหนึ่งเกิดกับครู คือว่า ครูไม่รู้จะเอาสื่อมาจากไหน และเมื่อมีแล้วก็ไม่รู้ว่าจะเอามาใช้อย่างไร" ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ครูอิสลามศึกษายังไม่สามารถนำสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้เพื่อการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา กอปรกับครูอิสลามศึกษาไม่มีเวลาในการจัดทำสื่อ เนื่องจากมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอน ยิ่งไปกว่านั้น ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้จักใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งสามารถใช้ในการสืบหาและส่งข้อมูลสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว สื่อดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันทั้งในด้านหลักสูตร ครู และวิธีการสอน และผู้เรียนซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง

(สุรพล นิติไกรพจน์ และกิตติรัตน์ มังคะคีรี, 2545) นอกจากนี้ ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการอบรมในการจัดทำสื่อหรือออกแบบสื่อเพื่อการสอน จึงได้ใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ ใช้สื่อแบบเดิม ๆ เพราะมีความสะดวกและง่ายกว่า ดังนั้น โรงเรียนควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำสื่อเพิ่มเติม รวมถึงควรดำเนินการให้มีความรู้หรือออกแบบสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ส่วนปัญหาด้านการวัดผลและการประเมินผล พบว่าการวัดผลเป็นแบบเดิม ๆ ไม่สามารถประเมินตามสภาพความเป็นจริง และการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการอภิปรายหน้าชั้นหรือรายงานหน้าชั้นมีน้อย ผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูบางคนไม่เข้าใจวิธีการและขั้นตอนการวัดประเมินผล ไม่มีความรู้ในการออกข้อสอบ ครูมักใช้วิธีการวัดและประเมินผลแบบง่ายโดยใช้แต่เพียงแบบทดสอบทั้ง ๆ ที่สามารถใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลายได้ ดังนั้น ครูจึงควรทราบเกี่ยวกับลักษณะแบบทดสอบที่ดี จึงจะสามารถสร้างข้อสอบและใช้ประโยชน์จากการสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุธีรา สุริยวงศ์, 2550) นอกจากนี้ ครูควรใช้วิธีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง เน้นการปฏิบัติจริง และควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบการวัดผลและการประเมินผล

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

จากการศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษายังมีปรากฏอยู่ในทุก ๆ ด้าน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงควรจัดลำดับความสำคัญ สำหรับแนวทางการแก้ไขที่ได้จากการศึกษาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาหลักของการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อย

ไม่มีความหลากหลาย และขาดความทันสมัยนั้น ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญและให้การส่งเสริม สนับสนุนในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ให้มากขึ้น รวมถึงควรให้การสนับสนุนงบประมาณให้ เพียงพอ อีกทั้ง ควรผลักดันให้มือสมัครที่รับผิดชอบในการ จัดทำและเผยแพร่สื่ออิสลามศึกษา

1.2 ควรจัดให้มีการอบรมด้านเทคนิคการนำ หลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การ ออกแบบสื่อเพื่อการสอนอิสลามศึกษา รวมถึงการ ออกแบบการวัดผลประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย

1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ควร ปฏิบัติตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้กระบวนการนำ หลักสูตรไปใช้มีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 ควรปรับขยายเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน อิสลามศึกษาเพิ่มขึ้น

1.5 กลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขต ภาคกลาง ควรสร้างเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อให้มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละ โรงเรียน และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อพัฒนา การเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการเรียน การสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง

2. ควรมีการวิจัยติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อิสลามศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

3. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสภาพและปัญหา การเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียน ของรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2546). การจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). คู่มือการเขียนและการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วี.อินเตอร์ พรีนซ์.

นาวาลย์ ปานากาเชิง. (2544). คุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหา บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.

นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์. (2545). สภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในวิทยาลัย พยาบาลบรมราชชนนีภาคใต้ สังกัดกระทรวง สาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.

นิตยา มัสเยาะ. (2545). ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลาม ศึกษาในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

นุกูล ชูชัย. (2539). ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการ ศึกษา 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2544). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนัก ทดสอบทางการศึกษาและวิจัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

เรวดี กระโหมวงศ์และคณะ. (2546). การศึกษาสภาพ ความต้องการและการพัฒนาทางวิชาการของ

- โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม: รายงาน
การวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
วิทยา บุญสม. (2521). การบริหารงานโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระศักดิ์ รักษ์ไพฑูริย์. (2544). การพัฒนาการบริหารงาน
วิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการ
บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- สมเชาว์ เกษประทุม. (2544). *ครูยุคปฏิรูป*. กรุงเทพฯ:
เอ็น.ที.พี. เพรส.
- สมยศ ชัยชนะ. (2540). *สภาพการเรียนการสอนวิชา
ภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
เอกชนจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิตสาขาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- สมศักดิ์ ต่านเดชา. (2544). *ทักษะและประสิทธิภาพการ
บริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถม
ศึกษาจังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุธีรา สุริยวงศ์. (2550). ครูยุคใหม่. *วิชาการ*, 10(5), 26.
- สุรพล นิตติไกรพจน์ และกิตติรัตน์ มังคละคีรี. (2545).
เจตนารมณ์ในการปฏิรูปการศึกษาตามกฎหมาย
ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ, ใน *แนวทางในการ
ยกร่างกฎหมายลำดับรองและบทบาทที่เกี่ยวข้อง
กับการปฏิรูปการศึกษา*, หน้า 239-254
สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.), บรรณธิการ.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.
- อามีเนาะ มามู. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศ
การสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับ
พฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษา
ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนราธิวาส*.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Hair, J. F., Black, W.C., Babin, B.J., Anderson, R.E.,
Tatham, R.L. (2006). **Multivariate data
analysis**. (6th ed.) Upper Saddle River, NJ:
Prentice-Hall.